

De Oude Kerk
Mogelijkheden en beperkingen voor gebruik door de PGS

Bevindingen n.a.v. schouw 31-05-2016

Op 31-05-2016 heeft een schouw plaatsgevonden van DOK met het oog op de mogelijkheden en beperkingen voor gebruik door de PGS. De schouw is uitgevoerd door ondergetekende samen met:

Bert Idenburg
Jaap Hoekstra
Jan van Hunen

De schouw spitste zich toe op de volgende punten:

- Flexibel gebruik van de kerkzaal (waarvoor met name een vlakke vloer wenselijk is)
- Toepassing van techniek voor meer theatrale mogelijkheden tijdens vieringen en voorstellingen (verduistering, geluid, licht en projectie)
- Sanitaire voorzieningen en toegankelijkheid voor minder validen
- Mogelijkheden voor verstrekking van koffie en thee en dergelijke voor of na vieringen of tijdens pauzes van voorstellingen

Opgemerkt wordt dat deze zaken evenzeer spelen bij gebruik van de Oude Kerk voor een religieus / culturele functie gebaseerd op verhuur en niet als "eigen" vierplek van de PGS.

Het gebouw omvat de volgende bouwdelen:

- Toren + entree met tochtsluis (in de "voet" van de toren)
- Kerkzaalruimte:
  - Kerkzaal
  - Koor / liturgisch centrum
  - Balkon (orgel)
- Tussenlid met 2 toiletten en trap naar kelder (onder consistorie)
- Consistorie:
  - Kelder (kleine vergaderruimte en technische ruimte)
  - Consistorieruimte

De laatste ingrijpende verbouwing dateert van ca. 1958 waarbij het koor in ere is hersteld, het tongewelf en de dakconstructie zijn gerestaureerd en de consistorie is aangebouwd.

De verwarmingsinstallatie in de kerkzaalruimte is in ca. 2005 aangepast. De tamelijk luidruchtige en voor het orgel schadelijke heteluchtverwarming is toen vervangen door een buizensysteem dat in de kerkzaalruimte links en rechts van het middenpad boven de vloer is aangelegd en verwerkt in de voetsteunen. Dit buizensysteem, aangevuld met enkele plafond (spiraal-) radiatoren in combinatie met ventilatoren zorgt voor een redelijk afdoende verwarming van de kerkzaal. Koudeval vanaf de hoge vensters blijft een probleem. Uit financiële overwegingen is destijds niet voor een in de vloer verwerkt verwarmingssysteem maar voor dit systeem gekozen.

Zoals bekend gaat het hier om een Rijksmonument. Vaste elementen in de kerkzaal die van monumentale waarde moeten worden geacht zijn:

- Koor- / kerkenraadsbanken rechts voorin
- Preekstoel / kansel
- Scheidingselementen ("schotten") voor het koor

Of ook de kerkzaaldeur en het balkon monumentaal zijn is niet met zekerheid te zeggen.

Uitbreidingsmogelijkheden van het kerkgebouw zijn er eigenlijk niet anders dan onder het vloerniveau van het gebouw met een slim gebruik van de terreinglooiing ter plaatse. Rond 2000 is een plan, gebaseerd op dit principe, uitgewerkt.

Dit is echter een kostbare aangelegenheid en de toegankelijkheid in relatie tot de verbinding met de kerkzaal blijft een aandachtspunt. Een gelijkvloerse ligging van nevenruimtes en kerkzaal heeft de voorkeur. Bovendien gaat het onderzoek van de projectgroep vierplekkeuze uit van de gebouwen "zoals ze er staan" met eventuele overzichtelijke aanpassingen ter verbetering. Uitbreiding van het gebouw met nevenruimtes is dan niet aan de orde.

Verwarming en vloer ivm flexibiliteit

Voor flexibiliteit in de zaalopstelling is een vlakke vloer in de kerkzaal zeer wenselijk, waarbij het verhoogde koor / liturgisch centrum minder bezwaarlijk is en juist wel een prettige geleiding aan de ruimte geeft.

Onder de houten vlonders waarop de verwarmingsbuizen zijn gemonteerd ligt geen steenachtige afdekking van de ondergrond (zand). Aan deze delen van de vloer kan dan ook geen monumentaal waardevolle status worden toegekend. Dit lijkt de mogelijkheid te openen om aan beide zijden van het middenpad twee grote vloerverwarmingsvelden te creëren door het ontgraven, het treffen van bouwkundige voorzieningen, waaronder isolatie, het aanleggen van vloerverwarming in een dekvloer met nader te bepalen afwerking op deze velden (vloerbedekking of steenachtig). Eventueel zou een dergelijk systeem (bij onvoldoende warmteproductie) kunnen worden aangevuld met lage plintradiatoren die tevens voor een deel de koudeval kunnen ondervangen.

Investeringsindicatie: € 75.000 - € 125.000.

Een alternatieve, maar veel duurdere, oplossing zal zijn in de gehele kerkzaal vloerverwarming aanbrengen. Dat is echter een ingrijpende operatie, waarbij de gehele vloer (onder begeleiding) wordt verwijderd, ontgraven, etc. en de steenachtige delen weer terug worden gebracht in het oorspronkelijke patroon.

Investeringsindicatie: € 175.000 - € 250.000.

Een kwalitatief goed verwarmingsstelsel is ook wenselijk met het oog op behoud van de kwaliteit van het orgel.

Overig t.a.v. flexibiliteit

- Vaste elementen, m.n. kerkenraadsbanken en "schotten". De kerkenraadsbanken staan niet echt in de weg. Voor de schotten zou bezien kunnen worden of deze verplaatsbaar te maken zijn, waardoor zij bij een andere opstelling dan standaard opzij gezet kunnen worden. Overigens belemmeren zij de zichtlijnen niet en staan ze ook niet heel erg in de weg bij bijvoorbeeld een dwarse of concentrische stoelopstelling.
- Gezien de algehele sfeer van de kerkzaal lijkt tegemoet te kunnen worden gekomen aan de wens om ook met een kleinere groep niet "verloren" in de ruimte te geraken. Het "koor" leent zich heel goed voor een kleinere groep. Ook met een andere stoelopstelling in combinatie met een goed verlichtingsplan lijkt juist in deze kerkzaal goed een sfeer van intimiteit te kunnen worden gecreëerd.
- Het ontbreken van aanpalende ruimtes is wel een knelpunt ten aanzien van de berging van stoelen en materialen.

Technische voorzieningen voor theatrale doeleinden

De mogelijkheden zijn beperkt. Daar staat tegenover dat de zaalruimte zelf al wel een zekere "theatrale" sfeer oproept. Getuige ook de redelijke populariteit voor het houden van voorstellingen / concerten.

Projectie

Gegeven de lichtinval en de hoge raampartijen is projectie een lastige aangelegenheid. De logische projectierichting is uiteraard richting "koor" (in standaard opstelling). Een projectiewand op goed zichtbare hoogte vanuit de gehele kerkzaalruimte is niet beschikbaar. De ligging van het koor met hoge ramen pal op het oosten zal de zichtbaarheid van projectie in die richting juist tijdens ochtendvieringen extra lastig maken. Het ophangen van vaste (grote) beeld- of projectieschermen is gegeven het karakter en de sfeer van de kerkzaalruimte niet wenselijk.

Verduistering

Verduisteringsmogelijkheden zijn, indien per se wenselijk, wel denkbaar. Het gaat echter om 18 forse raampartijen. De voorkeur zou uitgaan naar (elektrisch bedienbare) valschermen over de gehele hoogte van het venster. Deze zullen de akoestische kwaliteit van de ruimte het minst beïnvloeden.
Investeringsindicatie: € 50.000.

Verlichting

De huidige verlichting is kwalitatief (zeer) matig. Er is een verlichtingsadvies / -plan voor de herziening van de verlichtingsinstallatie beschikbaar. Dit zou getoetst kunnen worden op wat meer theatrale mogelijkheden door het verlichtingsniveau op bepaalde plekken naar behoefte te kunnen versterken of te verzwakken (groepschakeling). Uitvoering van het verlichtingsplan is wel wenselijk.
De kerkzaalruimte leent zich minder voor plaatsing van richtspots of het (permanent) ophangen van een truss o.i.d.
Investeringsindicatie: € 60.000.

Overig

Ook hier speelt wel het knelpunt van een beperkte beschikking over bijkomende ruimtes. Bijvoorbeeld als het gaat om omkleed- of rustruimte voor spelers bij meer theatrale stukken of vieringen. Vermits dit nodig wordt geacht uiteraard.

Toegankelijkheid en sanitair

Toegankelijkheid

In geval van een vlakke vloer in de kerkzaalruimte zijn er op zich weinig belemmeringen ten aanzien van toegankelijkheid voor mindervaliden voor deze ruimte. Indien het wenselijk is dat ook het koor rolstoeltoegankelijk wordt zou een eenvoudige hellingbaan (bij voorkeur aan de zijkant; voorzijde kerkenraadsbanken) kunnen worden overwogen.

De consistorie is lastig bereikbaar voor minder validen vanwege het bordes. Ook hier zou (aan de buitenzijde) in een hellingbaan kunnen worden voorzien. Voor de bereikbaarheid zou aan deze zijde van het kerkgebouw ook de verharding (thans: grind) moeten worden aangepast.

Met het aanbrengen van hellingbanen en aanpassen van de verharding zijn geen zeer grote investeringen gemoeid. (Indicatie: € 10.000 - € 15.000)

Sanitair

De sanitaire voorzieningen zijn zeer beperkt en omvatten slechts twee toiletten in het tussenlid tussen kerkzaal en consistorie die vanuit de kerkzaal slechts via het "koor" bereikbaar zijn, hetgeen tijdens vieringen of voorstellingen uiteraard nogal storend is, of anders buitenom; in de regen ook geen pretje. Geen van beide toiletten is geschikt voor rolstoelgebruikers.

De meest eenvoudige oplossing is de toiletpartijen in het tussenlid te herzien en hier tenminste één invalidentoilet te creëren. Hiervoor lijkt voldoende ruimte beschikbaar te zijn.

Een minder validentoilet kan ook door valide personen goed worden gebruikt. Het knelpunt ten aanzien van bereikbaarheid blijft uiteraard overeind en het aantal beschikbare toiletruimtes wordt vermoedelijk gehalveerd.
Investeringsindicatie: ca. € 5.000 - € 10.000.

Een variant op deze optie is te bezien of het tussenlid kan worden vergroot door dit in oostelijke richting enigszins uit te breiden en zodoende binnen meer ruimte te creëren om een toiletgroep te creëren (1 minder validentoilet en 1 of 2 gewone toiletten). Dit is uiteraard bouwkundig een grotere ingreep met hogere kosten. Bovendien wijzigt het gevoelbeeld aan de achterzijde van de kerk, wat consequenties kan hebben voor de haalbaarheid met het oog op welstand / monumentenzorg. Het probleem van de bereikbaarheid (via het koor of buitenom) wordt er niet mee opgelost.

Een belangrijk voordeel van beide hiervoor genoemde opties is dat de ruimte in de kerkzaal niet hoeft te worden aangetast, hetgeen wel het geval zal zijn bij de hierna genoemde variant.

Functioneel gezien zou een toiletgroep grenzend aan het entreeportaal van de kerk zelf de voorkeur verdienen.

De voet van de toren biedt daarvoor onvoldoende ruimte; in ieder geval voor een mindervalidentoilet. Dit stuk van het gebouw is ook geen eigendom van de PGS.

De enige mogelijkheid lijkt vooralsnog het "achterste" deel van de kerkzaal, onder het huidige / toekomstige balkon (+ orgel) hiervoor te benutten. Bij een dergelijke ingreep zal tevens de entree deur naar de kerkzaal moeten worden verplaatst opdat de toegangsdeur tot de sanitaire ruimte ook buiten de kerkzaal komt te liggen. Een toegang van sanitaire ruimtes direct vanuit de kerkzaal is in veel opzichten onwenselijk.

Een zorgvuldige uitwerking van een dergelijke ingreep, die passend moet zijn en waarbij de sfeer van de kerkzaal geen geweld wordt aangedaan, lijkt – gegeven ook de controlerende rol van de Monumentendienst – een ware uitdaging. Niettemin kan niet op voorhand worden uitgesloten dat op deze wijze een goede oplossing – overigens wel tegen behoorlijke investeringskosten – kan worden gevonden. Het is zeker het onderzoeken waard. Zeker in aanmerking nemende dat het de bedoeling is in het voorjaar 2017 ter plekke werkzaamheden uit te voeren (aan het balkon) in verband met de plaatsing van het nieuwe orgel.

Opgemerkt wordt dat met deze oplossing ca. 30 (mogelijke) zitplaatsen in de kerkzaalruimte worden opgeofferd.

Investeringsindicatie: € 30.000 - € 50.000 (exclusief aanpassing van het balkon die feitelijk al plaats vindt ivm plaatsing orgel).

Bij beide oplossingsrichtingen zal het totale aantal toiletruimtes beperkt blijven. In geval van langer durende vieringen of voorstellingen (met pauze) zal dit een – overigens wel enigszins verminderd – knelpunt blijven.

Mogelijkheden voor catering

Er is de wens voor een mogelijkheid tot verstrekking van koffie / thee en (fris-)dranken voor of na vieringen of (zeker) tijdens pauzes in geval van voorstellingen van culturele aard. In de huidige situatie gebeurt dit enigszins provisorisch achter in de kerkzaalruimte. De spullen worden voorafgaand aan de viering klaar gezet. Het aanbieden van deze mogelijkheid gaat overigens (ook) ten koste van een aantal (ca. 30) zitplaatsen. Ter plekke is geen voorziening voor (warm-/koud) water of afvoer. Logistiek is de plek zeker niet optimaal. Servies en glaswerk moeten immers naar de consistorie om te kunnen worden afgewassen en opgeborgen. Andere plekken in de kerkzaalruimte, meer in de nabijheid van de consistorie, zijn om evidente redenen niet wenselijk.

Er zijn zeker mogelijkheden denkbaar om de situatie enigszins te optimaliseren door een permanent of verplaatsbaar verstrekkingspunt (buffetmeubel) te creëren. En bij een flexibele zaalopstelling en vlakke vloer kan het eenvoudig zijn om de stoelen snel even aan de kant te schuiven om voldoende ontmoetingsruimte te creëren. De wenselijkheid en uitwerking van substantiële verbeteringen op dit punt zullen echter de nodige aandacht en zorgvuldigheid vragen. Met name om het karakter van de kerkzaalruimte met een dergelijke voorziening niet aan te tasten. Daarenboven zal ook na aanpassing wel sprake blijven van knelpunten in verband met het ontbreken van voldoende ruimte ter plaatse en de afstand tot de consistorie.

Investeringsindicatie: € 25.000 - € 35.000.

Overig

- Het (vrijwel) ontbreken van secundaire ruimtes annex de kerkzaalruimte leidt tot knelpunten in het gebruik en met name ten aanzien van een meer flexibel gebruik. Daar tegenover staan uiteraard een bijzondere karakteristiek en sfeer van het gebouw.
- Het ontbreekt aan een (vaste) garderobevoorziening. Op dit moment staat een aantal losse kapstokken achterin de kerkzaal. Een goede (en veilige) garderobevoorziening in het portaal (in de voet van de toren) geniet de voorkeur.
- Deze notitie beperkt zich tot aanpassingen aan het kerkgebouw (en de installaties hiervan) als zodanig. Aanpassing van de losse inrichting (met name stoelen en liturgisch meubilair) is hierin niet opgenomen. De wens tot verbetering van het zitcomfort is nadrukkelijk aanwezig. Verondersteld wordt dat in elk scenario ten aanzien van de vierplekkeuze voldoende (comfortabel) meubilair beschikbaar komt om de stoelen in DOK te vervangen. Hierbij dient wel de kanttekening te worden geplaatst dat dan nader te bezien is of dit vrijkomende meubilair ook in esthetisch opzicht passend is in de sfeer van deze kerkzaal. Aanschaf van ca. 300 nieuwe (passende) stoelen zal al gauw neerkomen op een bedrag van ca. € 100.000 - € 120.000.

Slotopmerking

De indicatieve investeringsbedragen zoals vermeld in deze notitie dienen te worden beschouwd als voorlopige aannames / inschattingen, zij het overigens gebaseerd op uitgebreide professionele ervaring met nieuwbouw en renovatie. Dit geldt evenzeer voor de inschatting van de haalbaarheid van diverse ingrepen gegeven de monumentale status van het gebouw. Bij een principekeuze voor de Oude Kerk als vierplek of bestemming van het gebouw als religieus / cultureel centrum is het raadzaam door nader onderzoek en overleg met professionele partijen te komen tot een meer definitieve inschatting van investeringen en haalbaarheid met het oog op de monumentale status.

Namens de projectgroep vierplekkeuze,
Fred Heidinga

Soest
08-06-2016